

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

מגילה בא-כו | פרשת בא | גליון מס' 105

דף כא: א

ברכה בתורה לפניה, והיוצאין לפני ברכת החותם יאמרו דאין ברכה בתורה לאחריה.

המאירי הביא פירוש אחר דתקנו שכל עולה יברך משום הנכנסין בין הראשון להשני לשמוע קריאת התורה, וכיון שנכנסו אחר ברכת הראשון נמצאת שמיעתם שלא בברכה לפניו, וכן משום היוצאין לפני הסוף שישמעו גם ברכה לאחריה, וסיים דעל סמך פירוש זה נהגו בצרפת לברך בקול להשמיע לכל הנמצאים את הברכות.

דף כב: א

אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו - בנועם אלימלך (פ' קרח) כתב די"ל בדרך הלצה במה שנאמר וישמע משה ויפול על פניו, כי משה רבינו ע"ה הי' עניו מאוד ושפל בדעתו מכל אחד, והיה מתיירא ליפול על פניו, ואחר ששמע מקורח שאמר לו שהוא הרב והנשיא שבישראל, ולו ראוי הגדולה, התחיל ליפול על פניו, ולזה אמר וישמע משה ויפול על פניו.

אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו א"כ וכו' - הנה בסידור יעב"ץ (הנד"מ ע' רצ"ד אות ט') כותב: נפילת אפים צריך לומר מיושב. ומהדין היה ליפול על פניו לארץ, אלא שאין אדם ראוי לכך בדורות הללו, שאמרו חכמים (מגילה כ"ב ב) אין אדם חשוב רשאי ליפול אלא א"כ יודע שנענה כיהושע בן נון. עכ"ל.

וכע"ז בערוך השולחן (סי' קל"א סעיף ד'): עיקר נפילת אפים הוא בפישוט ידים ורגלים בפנים שטוחות על הארץ כדרך שאנו עושין ביוה"כ וכו'. ואין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא כהוא יודע בעצמו שהוא צדיק כיהושע וכו'. ומפירש"י (מגילה כ"ב א) מתבאר כדי שלא יתבזה אם לא יהא נענה תיכף וכו', ודוקא בצייבור אין לו לעשות כן אבל ביחידות מותר. וזהו הטעם שאמרו בגמ' דאביי ורבא כדנפלו על אפייהו אצלו אצלו, כלומר, הטו על צדיהן מעט כמו שהמנהג אצלינו ולא נפלו על הקרקע, ולפ"ז אנחנו בודאי איננו כדאים ליפול בפנינו על הקרקע וכן המנהג פשוט. עכ"ל.

דף כג: א

בשבת ממהרין לבא וממהרין לצאת - ופירש רש"י, ממהרין לבא שכבר תיקנו הכל מערב שבת, ויפה למהר ביאתן לקרוא קריאת שמע כוותיקין, וממהרין לצאת משום עונג שבת. ע"כ. וכן הוא במסכת סופרים (פרק יח ה"ד), בשבת ממהרין לבא

הרב את ריבינו וכו' - הבית יוסף (סי' תרצ"ב) כתב ביאור נפלא לברכת הרב את ריבינו וכו': ויש לדקדק למה קבעו בברכה זו חמשה לשונות הללו. הרב, הדין, הנוקם, המשלם, הנפרע. ונ"ל שמפני שאומות העולם באים עלינו לפעמים שלא בטענה כלל, רק בזדון יתן מצה ומריבה, ולפעמים באים בטענה שאומרים שיש להם דין עלינו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם בין בזו ובין בזו. וכנגד הראשונה אמר "הרב את ריבינו", וכנגד השנייה אמר "הדין את דיננו". ולפי שלפעמים העונות גורמות שירעו לנו אויבינו, מכל מקום אחר שסבלנו עונותינו, הקדוש ברוך הוא נוקם נקמתנו. ולפי שהמריעים לנו שני מינים, האחד שהם אויבים מלב ומנפש, ותמיד חורשים עלינו רעות, וכנגדם אמר "המשלם גמול לכל אויבי נפשנו", ואמר לשון "גמול", כי הוא יתברך מודד להם מדה כנגד מדה, כדי שיכירו כי יד ה' עשתה זאת על אשר הרעו לישראל. והמין השני שהם צוררים לנו, ולא משנאתם אותנו, אלא שדרכם להרע תמיד, או שהם מצירים לנו במצות אדוניהם האויבים, וכנגדם אמר "הנפרע לנו מצרינו" כי לאלו אינו חושש לשלם להם מדה כנגד מדה, כי לא דעת להם ולא תבונה, ולפי שאין מדרך הטוב לפעול נזק או לשמוח בנזקי שום אדם, ואף על פי שהוא רע, דוגמא לדבר ויחד יתרו על כל הטובה (שמות יח, ט), לכך חתם "הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם הקל המושיע", כלומר כשהקדוש ברוך הוא נפרע מהצרים לישראל, אין התכלית לנקמה, כי אם להושיע את ישראל, כי הנשארם ולדורות הבאים ישמעו ויראו ולא יזידון עוד (דברים יז יג). ועוד יש לומר שלפעמים מלך אחד נפרע מצוררי אוהביו, אבל (כבר) הצוררים (כבר) הרגו את אוהביו, נמצא שאין תועלת לאוהביו בנקמה ההיא, אבל הקדוש ברוך הוא אינו עושה כן, אלא נפרע מהצוררים ומושיע את ישראל ע"כ.

אמר רבא, ראשון שקרא ד' משובח, שני שקרא ד' משובח וכו' - כתב המג"א (סי' קל"ז ס"ק ב') וא"ת גבי נרות חנוכה דאמרין דוקא בראשון מדליק אחד ומוסיף והולך ואמרין דמעלין בקדש ולא אמרין דראשון משובח, וי"ל דבחד גבירא יש להעלות בקדש אבל הכא תלתא גברי נינהו ואין תולין זה בזה. והאידינא דכולהו מברכי וכו' משום הנכנסים ומשום היוצאין - וברש"י ביאר, דהנכנסין אחר שבירך הראשון יאמרו דאין

כתב החתם סופר (שבת דף קמ:): 'מה שנראה לי שנולד לך זה מנהג לחידוש חידושים יותר מדאי ... אכן ע"י החידושים בכל דף ועמוד ע"י זוכר הכל ומילתא דתמיה מדובר דכירא, והנסיון מעיד לנו ע"ז ויודע אני בעצמי.'

בשם תלמידי רש"י דפורסין על שמע גם עבור יחיד שלא שמע ברכו וקדיש, אין לתרין כהרמב"ן].

וראה בחיי אדם (כלל ל"א אות י"א) שכתב: צ"ע אם כולם שמעו קריאת התורה, ויש איזה בנ"א שלא שמעו אם מותר לקרות עוד פעם בשבילם, די"ל דלא תקנו אלא כשכל הצבור חייבין, אבל לא בשביל יחיד, וצ"ע. ועיי' בבאור הלכה (סי' קמ"ג) שהביא דברי החיי אדם, וכתב דבר"ן כאן מבואר דברוב סגי.

ועיי' בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' עה) שג"כ פשט ספיקו של החיי אדם מדברי הר"ן, והעיר דלפי שיטת רש"י דפורסין על שמע בשביל יחיד שלא שמע קדיש וברכו ה"נ אפשר"ל לענין קריאת התורה [עכ"פ בדאיכא ג'].

והנה בשו"ע או"ח (סי' קמ"ג ס"א) איתא: אין קורין תורה בפחות מעשרה וכו'. ובבאור הלכה כותב (וכמובא לעיל) עיין בחיי אדם כלל לא סעיף י"א שנסתפק, אם יש איזה בנ"א שלא שמעו הקריאה, אם מותר לקרות עוד הפעם בשבילם, דאפשר דלא תיקנו אלא כשכל העשרה הם חייבין בקריאה, והראני גדול אחד, שמפורש בר"ן רפ"ק דמגילה, בסוגיא דמגילה בזמנה קורין ביחיד, דברובן שלא קראו סגי, עיין שם.

והנה בספר בשבילי ראדין (עמוד 129) מובא, שה"גדול אחד" שכתב כאן כוונתו לגאון ר' משה לונדינסקי זצ"ל ראש ישיבת ראדין. ושם מביא מעשה עם הגר"ח סלובייצק זצ"ל שפעם נקלע ללודו' ולא מצא מנין אנשים שלא שמעו קריאת התורה, ותוך כדי חיפושו למניין, ניגש אליו יהודי ת"ח ואמר לו, הלא ישנו ר"ן מפורש שפוסק שדי ברוב מנין. ענה לו ר' חיים: "אין כזה ר"ן, לא ייתכן שרבינו נסים יפסוק כך". ניגש אותו יהודי לארון, הוציא מסכת מגילה והראה לו את דברי הר"ן הנ"ל. עיין ר' חיים בדבריו ואמר: "יש לך טעות בקריאת דברי הר"ן, וכך יש לקרות דברי הר"ן: והרמב"ן ז"ל כתב שאין זו ראי' דכל אותם דקא חשיב התם חובת ציבור הם ואין עושין אותם אלא א"כ בעשרה, וכאן יש פסיק, - וממשיך הרמב"ן: או רובם מחוייבים בדבר כגון שלא שמעו קדיש וברכו. ע"כ. ומש"כ רובם קאי רק אדלקמ"י דהיינו קדיש וברכו ולא אקריאה בתורה". התפלאו הסובבים מבקיאותו של ר' חיים. אמר להם ר' חיים: אין אני בקי כ"כ בדברי הר"ן, רק ידעתי שלא יכול להיות שהר"ן יאמר דבר כזה. (סיפור זה מובא גם בספר "בדרך עץ החיים" ח"א ע' 192 בשם הגאון ר' מיכל יהודה לפקוביץ שליט"א).

והראי' שכותב בבאור הלכה בשם הגדול וכנ"ל מהר"ן, י"ל כמו שכתבנו לעיל מהמהרש"ם, דמזה שכותב הר"ן וכנ"ל דמספיק רוב מנין, וזה קאי על כל המשנה כאן דקתני ג"כ קריאת התורה ודו"ק.

דף כה: סו

מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם וכו' דניחא להו דהויא להו כפרה - בטורי אבן הקשה דא"כ ה"נ נימא דמעשה ראובן נקרא ומתרגם דניחא ליה דהויא ליה כפרה, ותירץ דראובן שב בתשובה ותו לא צריך כפרה. עוד תירץ עפ"י מה דאיתא בשבת (נה ב) דכל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, וע"כ חיישינן לכבודו שלא יבואו לבזותו במה שלא עשה.

כדי לקרות קריאת שמע כוותיקין, ומאחרין לצאת כדי שישמעו. ובילקוט שמועוני (פסיקתא רבתי) אמרו, גלמי ראו עיניך ועל ספרך כולם יכתבו ימים יוצרו ולו אחד בהם. מהו ולו "אחד" בהם, רבי יצחק אמר, זה יום השבת, שנאמר זכור את יום השבת לקדשו. כיצד, אדם עושה מלאכה כל ששה ונח ביום השביעי, מתרצה עם בניו ועם בני ביתו, ועושהו כולו תורה. מכאן אמרו ישכים אדם ביום השבת וילך לבית הכנסת ולבית המדרש, ויקרא בתורה וישנה בנביאים ואחר כך ילך לביתו ויאכל וישתה. ומטעם זה כתב הטור (סימן רפ"א), דבשחר משכימין לבית הכנסת ומסדרין הברכות ופרשת הקרבנות ומשנת איזהו מקומן וכו'. ע"כ. ואמנם המרדכי (בפרק כל כתבי) כתב, ועל מה שנהגו העולם שכל ימי השבוע מתעוררים בבוקר לבית הכנסת, או ללמוד, ובשבת ישנים יותר בשחרית, וזה טעמו של דבר, שבכל ימי השבוע נאמר בתמיד של שחר בבקר בבקר, ובתמיד של שחר של שבת לא נאמר בבקר, אלא וביום השבת. וטעם זה שמע ר"י בר יהודה בעיר רומא מפי רב האי גאון. ע"כ. והובא ברמ"א (שם). ולכאורה הוא נגד המבואר בגמרא הנ"ל. וראה בתשו' הרדב"ז (סימן תריד), מ"ש על מה שיש לשאול בזה, דהא הך קרא הוא בקרבן מוסף בפרשת פנחס, ותמיד של שחר של שבת בכלל ימי השבוע, דכתיב שנים ליום עולה תמיד, את הכבש אחד תעשה בבקר וגו'. ע"ש. ועיין בב"ח שם. ובערוך השלחן (שם סעיף א') כתב, דאולי ס"ל דזה שאמרו ממהרים לבא אינו על כנגד ימי החול, שלא הזכיר בגמרא ימי החול, אלא כנגד יום טוב שאומר שם ומאחרין לבא, משום שצריך להכין לסעודת יום טוב, וכנגד זה אמר דבשבת ממהרין לבא יותר מיום טוב. אבל אין הכי נמי כנגד ימי החול, אדרבה בשבת מאחרין מעט. ע"ש. וכתב הב"ח הנז', דמשמע במהרי"ל (הלכות שבת), שעיקר הטעם שלא לבטל עונג שינת שחרית שהוא עונג שבת. ע"ש. ועל כל פנים אלו ואלו דברי אלקים חיים, וכולם מתכוונים למצוה ולכבוד שבת, אלא שהראשונים עדיפים. וכמ"ש הרדב"ז הנ"ל שהטוב והישר להשכים לתפלה בשבת כמעשהו בחול, והובא במחזיק ברכה (שם סק"ב). ע"ש.

וכתב המגן אברהם (סק"ב), שמכל מקום יש להזדרז שלא יאחרו זמן קריאת שמע וזמן תפלה. ע"ש. גם במחזיק ברכה שם כתב, שבמקומות שמאחרים בשבת ומאריכים בזמירות וניגונים, ובודאי שזמן קריאת שמע עובר, האיך הירא יאמר בבוקר כל הקריאת שמע בזמנה ואחר כך יקראנה בברכותיה עם הצבור. ומטעם זה כתבנו, שאם יש חשש שיתעכבו מלקרוא קריאת שמע עד שיעבור זמן קריאת שמע, נכון להנהיג לקרוא קריאת שמע קודם ברוך שאמר, כדי לצאת ידי חובת מצות קריאת שמע.

דף כג: סו

אין פורסין וכו' פחות מעשרה - הר"ן לעיל (ה' ע"א) הביא מהר"ז"ה שהוכיח מודלא מנה התנא גם מגילה שלא בזמנה, דאין עשרה במגילה שלא בזמנה לעכובא. והרמב"ן דחה, דכל אותן דקא חשיב הכא חובת ציבור הן, ואין עושין אותן אא"כ בעשרה או רובם מחוייבים בדבר כגון שלא שמעו קדיש וברכו, אבל מגילה קורין אפילו ליחיד ואין העשרה רק לפרסומי ניסא. [ועיי' בפר"ח (סי' תר"צ) שהעיר דלפי מש"כ התוס']

הדובב מיישרים (ח"א סי' מ"ד) תירץ עפ"י המבואר בסוטה (לב ב) דרך בחטא של ע"ז אמרין לא חסה התורה עליו ולכסוף וליזיל כי היכי דנכפר עליה.

והדובב מיישרים (שם) תמה מכאן על המוג"א (סי' ס') שכתב דמשו"ה לא תקנו לזכור מעשה עגל אף על גב דכתיב זכור אשר הקצפת וכו', משום דלא רצו לתקן להזכיר גנותן של ישראל, והרי בסוגין מבואר דלא חיישינן לזה דניחא להו דהויא להו כפרה.

בני העיר וכו' - כתב רבנו צדוק מלובלין ענין נפלא על הא דקבעו חז"ל פרק בני העיר במסכת מגילה וז"ל בספרו צדקת הצדיק (אות קעו) כשבונים או מסיידים בהכ"נ או בהמ"ד חדש באיזה מקום, נעשה מקודם שם מחיית עמלק באותו מקום, דתיכף אחר מחיית עמלק בא קדושת המקום כמו שאז"ל (סנהדרין כב) ג' מצות נצטוו בכניסתן כו' מחיית עמלק ואח"כ בנין בהמ"ק, לכן קבעו רז"ל פ' בני העיר מקדושת בהכ"נ ובהמ"ד במס' מגילה כי תיכף לכל קרני רשעים אנדע תרומנה קרנות צדיק.

☞ דף כו. ☞

ארשב"י אר"י לא שנו אלא ביהכנ"ס של כפרים אבל ביהכנ"ס של כרכים כיון דמעלמא אתי לה לא מצי מזבני לה - בשו"ת משאת בנימין (סי' ל"ג) נשאל אם מותר לסתור ביהכנ"ס של כרכים כדי לבנות ביהכנ"ס אחר במקומו, וכתב דהא דאמרין הכא דדוקא ביהכנ"ס של כפרים שרי, אבל של כרכים אסור, היינו דוקא לענין כשרוצים למכור הביהכנ"ס ולהעלות את הדמים לקדושה אחרת, ולפיכך בכרכים יש לחשוש שמא יש אחד בכל העולם שאינו רוצה שימכרוהו, כדי שיהא מזומן לעוברי אורח באותו כרך ביהכנ"ס להתפלל בו. אבל לסתור כדי לבנות אחר יותר טוב במקומו, פשיטא דכו"ע ניחא להו בזה.

והביא רא"י לזה מהא בפ"ק דבבא בתרא ממה שסתור הורדוס את ביהמ"ק ובנה אחר במקומו, והרי ביהמ"ק עדיפא מביהכנ"ס של כרכים, וא"כ ל"ל נחוש שמא יש אחד בכל העולם דלא ניחא ל"י בסתירתו, והאיך נתן לו בבא בן בוטא עצה לסתור הביהמ"ק ולבנותו, ומוכח דלגבי לסתור ולבנות מחדש שרי גם בשל כרכים.

ואין לומר כדאמר הכא דשאני רב אשי דאדעתא דידי' קאתו ואי בעי מזבין לה, ה"נ נימא דכו"ע אדעתא דהורדוס קא סמכי, דשאני ביהמ"ק דנבנה עפ"י הדיבור וע"י הנביאים, הא ודאי שאינם תולים בדעת בשר ודם, ועוד שאני רב אשי שהי' צדיק גמור ומימות רבי ועד רב אשי לא מצינו כמותו, אבל הורדוס שהי' עבד ורשע, פשיטא דלא שייך למימר דבטלי כו"ע דעתייהו לגבי דעת"י, ואין לומר גם דתלו אדעת"י דבבא בן בוטא, דרק אצל רב אשי שהי' גדול בתורה ומימות רבי לא מצינו כמותו שייך לומר דבטל דעתייהו אגבי, משא"כ בבבא בן בוטא.

☞ דף כו. ☞

תשמישי קדושה נגנזין - בהגהות אשר"י מביא בשם האור זרוע דהאוכל נבלות וטרפות והמוכרם לישראל אין מתעסקין

בקבורתו אפילו הכלבים אוכלין את בשרו ולוקקין את דמו אסור להציל ע"ש. [עוד בעניין זה ראה בדרכי תשובה (יו"ד סי' א' ס"ק פ"א) מביא מהאריז"ל ששוחט בסכין פגומה ח"ו מתגלגלת בעלי האילן, והרוח בא עליו ומגלגלו, והוא צער גדול. וסוף ענינו הוא, שהעלה נופלת מן האילן על הארץ, ואז נחשב למותה ממש, ולפעמים חוזר עד כמה פעמים. ומזה"ק מביא שהשוחט בסכין פגום, המלאך המות שוחטו בסכין פגום, והרי הוא נבילה. ובשו"ת דברי חיים (ח"א יו"ד סי' ז') כתב לעיר אחד - עד שאתם חסים על השו"ב הנקלה והנתעב שמאכיל טריפות, ואינם חסים על נפשם היקרה שלא תתגאל במרק פיגולו, כי הדבר ידוע שאין עבירה כמאכלות אסורות שמטמטם הלב הישראלי, ובעוה"ר עי"ז יצאו כמעט מן הדת כמה קהילות בארץ לועז ע"י השו"ב הקלים, שאכלו ונתפטמו בטריפות, וגבו עליהם דעות זרות - עד שפקרו ונאבדו מתוך הקהל הקדוש].

ובספר אגרא דפרקא (אות של"ח) כתב וז"ל: נ"ל סוד ה' ליראיו ע"פ האמור בזהר עה"פ "ואנשי קודש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" בגין דישאל קדוש נצטוה להם ובשר בשדה טרפה ע"כ כשאוכל ח"ו נבלות וטרפות פוגם בקדושתו ואזדא לו קדושתו, והנה מדות ישראל תשמיש קדושה נינהו ע"כ למת מצוה חייבין בגניזה כי תשמישי קדושה נגנזין משא"כ כשאזדא לה ח"ו הקדושה באכילת הטרפות נזרקין ח"ו, השי"ת יציל את עמו ישראל למען ירבו ימיהם וימי בניהם עכ"ל.

☞ דף כו. ☞

ביהכנ"ס מותר לעשותו בית המדרש וכו' - הנה מבואר כאן דקדושת ביהכנ"ס קלה מקדושת ביהמ"ד, ולכן ביהכנ"ס מותר לעשותו בית מדרש, ואילו בית מדרש אסור לעשותו בית כנסת כמבואר בשו"ע או"ח (סי' קנ"ג ס"א), והיינו כנ"ל דקדושת ביהכנ"ס קלה מקדושת ביהמ"ד וזה ברור.

ולפ"ז יש לעיין במה שתמה במהר"ץ חיות בסנהדרין (פ"ב ע"א) דאיתא שם עה"פ (במדבר כה, ז): ויקח רומח בידו וגו': מכאן דאין נכנסין בכלי זין לבית המדרש ע"כ. ופירש"י דמדכת"ב: ויקח, מכלל דעד השתא לא בידו הוה ע"כ. והקשה שם בהגהות מהר"צ חיות דבשו"ע או"ח (סי' קנ"א ס"ו) אי' דאין נכנסים לביהכנ"ס בסכין ארוך כדי שלא יארך המקצר על המאריך ע"ש, ומדוע לא הובא שם המקור מהגמ' דסנהדרין הנ"ל דמבואר דאפי' לביהמ"ד דקדושתו קלה אסור להכנס, כ"ש לביהכנ"ס דקדושתו חמורה ע"כ דבריו.

ודבריו צע"ג דהתבאר לעיל היטב, דקדושת ביהכנ"ס קלה מקדושת ביהמ"ד, וא"כ אדרבה, רק על ביהמ"ד דקדושתו חמורה מבואר בגמ' סנהדרין הנ"ל דאסור, ואין זה מקור לביהכנ"ס בשו"ע סי' קנ"ב הנ"ל, וצע"ג דברי המהר"צ חיות. וכן בשו"ת ציין אליעזר (חלק י סימן יח) העיר ע"ד וכתב: אבל תימא על תמיהתו וביותר עמ"ש דביהמ"ד קדושתו קלה מביהכ"נ, דקאזיל בזה בתר איפכא, וההלכה ברורה היא דקדושת בית המדרש חמורה מקדושת ביהכ"נ וכו"ז, וממילא מתורץ גם עצם קושיתו וכו"ל. ומצאתי בספר רוח חיים על או"ח להגר"א פלאגי ז"ל שכבר עמד בדבריו להשיג בכנ"ז על המהר"צ חיות עיין שם.

מציאות ועולם אחר הוא, כמו כן המתמיד במעשיו בקביעות מיקרי דיש שלימות במעשיו אך העושה מעשיו לפרקים ואינו מתמיד בהם הרי חסרון הוא במעשיו. ומלבד זאת העושה לפרקים, הרי ראייה לנו שאינו עושה מחמת דבר ד' וציוויו, שאל"כ היאך יתכן שלעתים אינו עושה, והרי דבר ד' הוא תמיד, והיינו דאיתא בחז"ל בגמ' (מגילה כז ב) שאלו תלמידיו במה הארכת ימים וכו' וענו חז"ל כאו"א מעשה אחר ועיי"ש, והביאור בזה דאותו המעשה עשה כל אחד ואחד בשלימות ובהתמדה ללא חסרון והפסקה כלל, ועבור זה זכו לאריכות ימים, הרי לן גודל מעשה הנעשה בשלימות.

שאלו תלמידיו את רבי זכאי וכו' ולא כיניתי שם לחבירי וכו' - כתב בס' אוצר יד החיים (אות תרכ"ז): "נשאלתי שדרך העולם שאם יש כמה בני אדם שיש להם שם אחד נותנים סימן באחד שהוא אדום או שחור או סימן אחר אם לא הוא בכלל המכנה שם לחבירו, והראיתי לירושלמי ברכות (פ"ט ה"א) רבי אבא סמוקא, הרי דשפיר דמי", ע"ש.

ועיין לשפתי צדיק ז"ל בצוואתו (צוואה ו') שכתב: בווארשא הי' אחד שקראו לו "דער שווארצער ראובן" [- ראובן השחור], ראיתי שהי' לזקיני מו"ר ז"ל [- החי' הרי"ם] צער גדול איך הורגלו לקרותו בכינוי גנאי שעיי"ז אובד חלקו לעוה"ב, ראו כמה אדם צריך שמירה.

ומוסיף שם עוד: כשאני שואל למה תקראו אותו "בלינדער יוסל" [- יוסף העיוור], משיבין: הכל קוראין לו כן, וכי זה תירוץ, הגיהנם גדול ומתרחב בכל עת יותר עכ"ל.

רב הונא אסר ריתא כו' א"ל יהא רעוא דתיטום בשיראי כו' שמע רב ואיקפד כו' מ"ט לא אמרת לי כי ברכתך וכן למר - בתענית (כ' ע"ב) איתא שהיו מוציאין רב הונא בעגלה של זהב, והיינו שברכתו של רב התקיים לבסוף כמשמעותו ורב הונא התעשר, ואילו רב מצינו שהי' עני כדאיתא בחולין (פ"ד ע"א), ולכן הקפיד רב על שלא אמר רב הונא וכן למר.

וקפידתו של רב היתה, משום שכל ברכה של גדול הדור עושה רושם למעלה ונעשה עת רצון, ולכן ראוי להמתכחך לברך את המברך, ומה שלא הקפיד רב מיד, משום ענותנותו דרב שלא החזיק עצמו במעלה זו שדבריו עושים רושם ועת רצון בשמים, אולם אחרי שראה שאכן נתקיימה ברכתו בדיוק, העיר לרב הונא שהי' אז צריך לומר "וכן למר". (חזון איש או"ח אחרי סי' קנ"ו מגליונות הגמרא).

הודעה חשובה ודחופה

לאחר שזכנו ה' להקים את הסולל היהודי 'בית מדרש גבוה לכהנים' - והוא כולל ערב וכולל יום שישי לכהנים להכנים לעבודת בית מקדשנו שיבנה במהרה בימינו כרצון אדיר חפצו של מרן הח"ח זיע"א שהרבה לעודד ע"כ בספריו ובמכתביו - ואשר נוסד ע"י מאות אנשים אשר נתנו הוי"ק של 10 ₪ לקיומו והחזקתו. כעת שאיפתנו להקים 'כולל יום שלם' לכהנים, כל מי שיוכל לסייע בדבר גדול ונשגב זה למען בית ה' אלו קינו הן בעצה והן בממון שכרו רב למאוד - פנו כעת למס' הטל: 0504166339 או במייל k0504166339@gmail.com

גליון זה יוצא לאור ע"י 'שיעור הדף היומי' בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר.

מידי ערב נמסר שיעור בצורה רוטטה ובהירה בשעה 7.00 בערב - שמעו ותחי נפשכם.

ניתן לשמוע את השיעורים בקול הלשון במס' 03-6171111 להקיש *7 ואז קוד 966339 שלוהה 6

ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל: K0504166339@gmail.com

דא"ר יוחנן משום ר"מ אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה וכו'. ולהלן: אפילו אין לו מה יאכל ומכר ס"ת או בתו אינו רואה סימן ברכה לעולם - בירושלמי (פ"ג דביכורים ה"ו) מבואר דמותר למכור ס"ת ללמוד תורה ולישא אשה. וכ"ש עבור קיום ופרנסת האדם ע"ש. אך בגמ' שלנו לא נזכר ענין הפרנסה. וי"ל.

הטור ביו"ד (סי' ער) כותב, שאסור למכור ספר תורה פרטי "אפילו אין לו מה יאכל, ומיהו אם צריך למוכרה כדי ללמוד תורה או לישא אשה, ואין לו דבר אחר למכור, שפיר דמי", והשו"ע (שם) חוזר על דברי הטור ללא חידוש כלשהו. מאידך, ביור"ד סי' רפ"ב: "יחיד שמכר ס"ת שלו, מותר להשתמש בדמיו, דמי למוכרוהו ז' טובי העיר". ולכאורה יש סתירה בין שני המקורות הללו. אולם באחרונים מבארים בזה, שביורה דעה (סי' ע"ר) הדין הוא על לכתחילה שלא ימכור, ובסימן רפ"ב מדובר בדיעבד. כלומר אם בכל זאת מכר, אף למטרה שלכתחילה אסור היה לו למכור, הרי אין מונעים ממנו שישתמש בכסף למטרה הנראית לו. וכ"כ בשו"ת משפטי שמואל להגר"ש קלעי זצ"ל (סי' טז): "עצה טובה שראוי להמנע ולסבב פרנסתו באופנים אחרים כדי שלא למוכרו לכתחלה, אלא דוקא שילמוד בדמיו או שישא אשה, אבל אם מכרו, מאן לימא לן דאסור להשתמש בדמיו".

דף כז: ע

במה הארכת ימים - כתב בספר חסידים (סימן רו): אם ראתה ת"ח שהארץ ימים דע לך שהוסף דקדוקים על חבירו דברים שאינם כתובים בתורה, שהרי בפירוש אמרו במסכת מגילה במה הארכת ימים וכו' ואין שם דבר אחד מן התורה, אלא דקדוקים של סברא שאינן של תורה.

ובהגהות מקור חסד (שם) כתב: הגם כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קדושין ל"ט ב) דמי הקדימני ואשלם (ויק"ר פכ"ז ב), הנה זהו במצוה חיובית, אבל על מה שהוסף בהידור מצוה, שכרו אתו גם בעוה"ז, ע' ב"ק (ט' ע"ב) עד שליש משלו ואינו נפרע לו בחייו, מכאן ואילך משל הקדוש ברוך הוא, שאוכל פירותיהן בעוה"ז, ולכן אמרו עשר בשביל שתתעשר שבת (קי"ט א') לאשר היה יכול לפטור עצמו מהחיוב בהכניסו דרך גגין, ואם הוא מביא עצמו לידי חיוב מקבל שכר גם בעוה"ז. ראה מהרש"א (סוטה י"ד) על אמרם שנתאוה משה לכנוס לארץ ולקיים המצות התלויות בה לקבל אגרא, ובזה יאיר לנו אמרם בברכות (כ"ח א') ר' זירא כד הוי חליש מגירסיה הוה יתיב אפתחיה דר' נתן בר טובי אמר כי חלפו רבנן איקום מקמייהו ואקבל אגרא, שלכאורה הוי כעושה על מנת לקבל פרס, אמנם הן אינו מחויב בהשתדלות כדי להתחייב בקימה ע' ויק"ר פ"ט ומס' דרך ארץ פ' השלום, וההשתדלות הזו יכול לעשות בכדי לקבל אגרא דר"ז לשיטתו בב"ק שם, וכן אמרם בע"ז (ט' רע"ב) ניזל אפיתחא דבי זונות ונכפיה ליצרן ונקבל אגרא, ובדרושי אגדה הארכת.

והגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל (ספר אור יחזקאל ח"ג ע' פא - ב) דרש: כיון דמעשי הקדוש ברוך הוא בשלימות כן תביעת הקדוש ברוך הוא מאתנו שמעשינו יהיו נעשים בשלימות ללא חסרון וגירוע, ואינו דומה מעשה מושלם למעשה חסר רק בחסרון השלימות, אלא דמעשה בשלימות